

YENİ YARGI REFORM PAKETİ NELER GETİRİYOR?

Av. Dr. Çağdaş Evrim Ergün (c.ergun@cakmak.av.tr)

Av. S. Mustafa Durakoğlu (m.durakoglu@cakmak.av.tr)

Kamuoyunda Yargı Reformu Paketi olarak bilinen “Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun Tasarısı”, Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne sunuldu ve önümüzdeki günlerde yasalaşması bekleniyor. Tasarı, yargılamalara ilişkin pek çok önemli değişiklik öngörmekle birlikte bunlardan öne çıkanları şunlardır:

İdari Yargıya İlişkin Düzenlemeler

Tasarı’da idari yargıya ilişkin olarak getirilen düzenlemeler, özellikle fazla dosya sayısı yüzünden Danıştay’da yaşanan tıkanıklığı gidermeye yöneliktir. Bu amaçla mevcut sistemde Danıştay üyelerinin katılımıyla haftada bir kez toplanarak karar veren İdari Dava Daireleri Kurulu’nun, Tasarı’nın yasalaşmasından itibaren 3 yıl süreyle sürekli bir kurula dönüştürülmesi öngörülmektedir. Yeni sistemde Kurul’da görev yapacak üyelerin yalnızca Kurul’un önünde bekleyen dosyaları karara bağlamak suretiyle, halihazırda bekleyen yaklaşık 7.000 dosyanın sonuçlandırılması hedeflenmektedir.

Ayrıca Tasarı’yla BDDK, EPDK, Rekabet Kurumu gibi bağımsız idari otoritelerin kurul kararlarına karşı açılacak davaların ilk derece mahkemesi olarak Danıştay’da görülmesi uygulaması kaldırılmaktadır. Buna göre, artık söz konusu kurullar tarafından tesis edilen bireysel işlemlere karşı ilk derece mahkemesi olarak genel görevli idare mahkemesinde, yani Ankara idare mahkemelerinde dava açılacaktır. Ankara’da şu anda 18 adet idare mahkemesi bulunduğu göz önüne alındığında, bu uygulama ilk etapta ilk derece mahkemelerince verilecek kararlar arasında farklılıklar ortaya çıkmasına neden olabilecek niteliktedir. Buna karşın, söz konusu kurullar tarafından çıkarılan ve ülke çapında uygulanacak düzenleyici işlemlere karşı açılacak davaların ise Danıştay’da görülmesi uygulaması devam edecektir.

Tasarıyla getirilen tartışmalı bir düzenleme ise, her bir dönemde alınacak hukuk fakültesi mezunu olmayan idari yargı hakim ve savcı adayları için öngörülen yüzde 20’lik sınırın kaldırılmasına ilişkindir. Her ne kadar gerekçede değişikliğin “*hakim ve savcı eksikliğini* daha kısa sürede giderilebilmesi amacıyla” öngörüldüğü belirtilse de bu düzenleme idari yargı bünyesinde hukukçu olmayan hakim ve savcılarının sayısında artışa yol açabileceği için eleştiriye açıktır.

Tasarı ayrıca idari yargıda yürütmenin durdurulması ve karar düzeltme taleplerinde de değişiklik öngörmektedir. Buna göre idare mahkemeleri, yürütmeyi durdurma kararlarını kural olarak davalı idarenin savunması alındıktan veya savunma süresi geçtikten sonra alabilecek, bununla birlikte yürütmenin durdurulması talebinin yerinde olmadığı anlaşılırsa davalı idarenin savunması beklenmeksizin talebi reddedebilecektir. Söz konusu değişiklikle uygulamada idare mahkemelerinin yerleşik uygulaması yasal dayanak kazanmış olmaktadır. Uygulamada yargının iş yükünü oldukça artırmasına karşın etkin işlemeyen karar düzeltme taleplerinin ise (gerekçede karar düzeltme taleplerinin kabul oranının binde 7 olduğu belirtilmektedir), esas kararı veren mahkemenin karara katılmamış ya da bu amaçla görevlendirilecek bir üye tarafından incelenmesi ve talebin, ancak bu üye tarafından uygun bulunması halinde ilgili mahkemeye iletilmesi öngörülmektedir. Tasarı ile ayrıca, idare ve vergi mahkemelerinde tek hakimin bakacağı davalar parasal sınır 1.000 TL’den 50.000 TL’ye çıkarılmaktadır. Bu sayede daha çok davanın Bölge İdare Mahkemesi aşamasında kesin

olarak karara bağlanması sağlanarak uzun vadede Danıştay'a gidecek dosya sayısı azaltılmaya çalışılmaktadır.

Ceza Hukukuna İlişkin Düzenlemeler

Tasarı ile Türk Ceza Kanunu'nun son dönemde tartışılan pek çok maddesinde değişiklik yapılmaktadır. Tasarı'ya göre haberleşmenin gizliliğini ihlal, kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması ile özel hayatın gizliliğini ihlal suçlarında verilecek cezaların artırılması öngörülmektedir. Buna karşın, soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun basın yoluyla işlenmesinin cezada artırım sebebi olması düzenlemesi kaldırılmakta; soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin "*haber verme sınırları aşılmaksızın*" haber konusu yapılabileceği belirtilmektedir. Bu düzenleme, basın yoluyla özel hayatın ve soruşturmanın gizliliğini ihlal eden bir takım uygulamalara zemin oluşturduğu gerekçesiyle eleştiriye açık bir değişikliktir.

Tasarı ile yargı görevi yapanı etkilemeye teşebbüs suçunun kapsamına bilirkişi ve tanığı etkileme de açık olarak dahil edilmekte, ayrıca suçun gerçekleşmesi için fiilin "*gerçeğin ortaya çıkmasını engellemek veya bir haksızlık oluşturmak amacıyla*" işlenmesi koşulu aranmaktadır. Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçu için öngörülen hapis cezası da adli para cezasına çevrilmektedir.

Ayrıca Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yapılan değişiklikle, tutuklama, tutuklamanın devamı ve tahliye isteminin reddi kararlarında hakimler bakımından kuvvetli suç şüphesi, tutuklama nedenlerinin varlığı ve tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu hususlarını gösteren delillerin somut olgularla gerekçelendirilmesi zorunluluğu getirilmekte ve bu sayede özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye aleyhine verdiği ihlal kararları karşılanmaya çalışılmaktadır. Yine Ceza Muhakemesi Kanunu'nda tutuklama yerine adli kontrol uygulaması için öngörülen 3 yıllık hapis cezası üst sınırı 5 yıla çıkartılarak tutukluluk uygulamasının azaltılması amaçlanmaktadır.

Tasarı ayrıca Türk Ceza Kanunu'ndaki ön ödeme kurumunu da yeniden düzenlemektedir. Buna göre ön ödemenin uygulanabileceği suçlar bakımından ceza üst sınırı 3 aydan 1 yıla çıkarılarak kamu davası sayısının azaltılması ve bu sayede yargının iş yükünün azaltılması hedeflenmektedir. Buna karşın, mağduru bir gerçek kişi olan suçlarda ön ödeme uygulanmayacaktır.

Tasarı'da yolsuzlukla mücadele kapsamında rüşvete ilişkin ayrıntılı düzenlemeler yer almaktadır. Buna göre rüşvet teklif ya da talebinin karşı tarafça kabul edilmemesi durumunda teşebbüs hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiş ve bu durumlarda uygulanacak cezaya asgari 2 yıl sınırı getirilmiştir. Bunun yanı sıra dikkat çeken bir husus ise, "*(...) kişinin haklı bir işinin gereği gibi, hiç veya en azından vaktinde görülmeyeceği endişesiyle, kendisini mecbur hissederek kamu görevlisine veya yönlendireceği kişiye menfaat temin etmiş olması hâlinde*" o kişi bakımından rüşvet suçu oluşmayacaktır; zira gerekçeye göre "*bu durumdaki kişiyi mağdur olarak kabul etmek gerekmektedir*". Ayrıca Tasarı'nın rüşvete ilişkin hükümleri, Türkiye ya da Türk vatandaşlarını ilgilendirdiği ölçüde yabancı kamu görevlilerine de uygulanacağı gibi, aynı zamanda tahkim yargılamalarında görevli hakemleri de kapsayacaktır.

Bunlara ilaveten, özellikle yakın zamanda faaliyete geçmesi planlanan uluslararası sıvı ve gaz enerji nakil hatlarının ve buradan iletilecek enerjinin güvenlik altına alınmasını temin amacıyla, bu tip enerji hırsızlıklarına verilecek cezalarda artışa gidilmiş, ayrıca bu suçlar işlenirken söz konusu hatlara ya da tesislere zarar verilmesi de mala zarar verme suçu

kapsamında yaptırma bağlanmıştır. Buna karşılık, kaçak elektrik kullanma faaliyeti nitelikli hırsızlık kapsamından çıkarılarak karşılıksız yararlanma suçu kapsamına alınmakla birlikte cezasında herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir.

Basın ve İfade Özgürlüğüne Yönelik Düzenlemeler

Tasarı ile getirilen en dikkat çekici düzenlemelerden biri de, 31 Aralık 2011 tarihine kadar basın ve yayın yoluyla ya da sair düşünce açıklama yöntemleriyle işlenen ve üst sınırı 5 yıldan fazla hapis cezasını gerektirmeyen suçlar için erteleme imkanının getirilmesidir. Gerekçede söz konusu düzenlemenin “*toplumsal barışın sağlanması ve sürdürülmesi bakımından*” önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Bunun yanı sıra Basın Kanunu’nda yapılan değişiklikle de 1 Haziran 2005 tarihine kadar mahkemelerce basılı yayınlar hakkında verilmiş toplatma, yasaklama, dağıtım ve satışın engellenmesi kararlarının kendiliğinden hükümsüz hale geleceği düzenlenmiştir.

İcra-İflas İşlemlerine İlişkin Düzenlemeler

Tasarı, daha hızlı ve etkin işleyen bir icra-iflas sistemi kurulmasına yönelik olarak birtakım düzenlemeler getirmektedir. Buna göre icra ve iflas dairelerindeki her türlü işlemlerin, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi vasıtasıyla elektronik olarak yapılmasına olanak sağlanmaktadır. Bu kapsamda artık takip talepleri ve satış ilanları elektronik ortamda yapılabilecek, açık artırmaya elektronik ortamda teklif verilebilecektir. Ayrıca icra ve iflas dairelerinde nakit olarak yapılan ödemelerin yarattığı sıkıntılar dolayısıyla ödemelerin banka aracılığıyla yapılması öngörülmektedir. Tasarı ile ayrıca icra müdürlerinin ödeme emri düzenleyebilmesi için takip talebinin kanunda belirtilen şartları içerip içermediğini inceleme yükümlülüğü getirilmektedir. Bunun yanı sıra, Tasarı ile getirilen önemli değişikliklerden biri de, haczedilemeyecek mallara ilişkin olarak getirilen düzenlemedir. Buna göre, kıymetli eşyalar hariç olmak üzere borçlu ve aynı çatı altında yaşayan aile bireyleri için lüzumlu her türlü eşya ve öğrenci bursları haczedilemeyecektir. Bu sayede hem alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesinin sağlanması, hem de haczinde ekonomik yarar bulunmayan eşyaların haczinin önlenmesi hedeflenmektedir.

Sonuç

Tasarı ile getirilen düzenlemeler bir bütün olarak ele alındığında, olumlu sayılabilecek düzenlemelerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, özellikle hukuk fakültesi mezunu olmayan idari yargı hakim ve savcı adayları için öngörülen yüzde 20’lik sınırın kaldırılması ile haberleşmenin ve soruşturmanın gizliliğini ihlal konularında öngörülen değişiklikler eleştiriye açıktır. Tasarının Meclis görüşmeleri halen devam etmekte olup bu hükümlerde değişikliğe gidilmesi mümkündür. Ayrıca yargıya ilişkin bu değişikliklerin olumlu sonuç vermesi her halükarda hükümlerin nasıl uygulanacağına bağlı olduğu için mahkeme içtihatlarının beklenmesi gerekecektir.